

Transkrypt wykładu wygłoszonego przez Tadeusza Mysłowskiego z okazji wystawy 'Poszerzanie Tradycji' w Galerii Sztuki Uniwersytetu DePaul w Chicago, USA, odbywającej się w dniach od 17 kwietnia do 14 marca 1997; kustosz wystawy: Marlena Nowak.

Podróż w non-obiektywizm

Aby wprowadzić państwa w temat sporządziłem następującą notatkę oraz przygotowałem zbiór cytatów specjalnie na tę okazję.

W odpowiedzi na nowe koncepcje nauki dotyczące pojęcia 'czwartego wymiaru', które jest w użyciu od 1888 roku, a które odegrało ważną rolę w rozwoju nowego, w przeważającej mierze, abstrakcyjnego podejścia do wyobrażenia obrazowego, Charles H. Hinton oraz rosyjski filozof P. D. Uspieński dowiedli, że nasz trójwymiarowy świat jest jedynie złudzeniem, częścią wszechogarniającego kosmosu i kontinuum czasu i przestrzeni, co obaliło wszystkie znane dotychczas koncepcje świata obiektywnego. W 1920 roku Claude Bragdon, amerykański pisarz i architekt przedstawił i opublikował 'Tentium Organum' Uspieńskiego; Einstein zakwestionował nasze pojmowanie czasu i przestrzeni, rozwój lotnictwa zmienił nasze spojrzenie na odległości i podbój

Mimo że nie jestem historykiem sztuki w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, pragnę zaprezentować, z powodów ograniczeń czasowych jedynie pokrótce, mój osobisty pogląd artystyczny i stosunek wobec tradycji non-obiektywizmu. Jestem artystą wychowanym i wykształconym w Polsce. Miały na mnie wpływ tradycje europejskiego, geometrycznego abstrakcjonizmu, a zwłaszcza szkoły Bauhausu, De Stijla oraz rosyjskiego i polskiego konstruktywizmu.

Historia sztuki abstrakcyjnej ma swój początek w Europie. W pierwszych dziesięcioleciach tego wieku miały miejsce liczne rewolucje, które zmieniły rozumienie naszej własnej kultury.

kosmosu; Freud i Jung stworzyli język psychonanalizy oraz pojęcie nieświadomości, jako obszaru eksploracji. Fotografia mediumistyczna, postrzegana jako metoda obserwacji seansów spirytystycznych, również znacząco wpłynęła na awangardowe malarstwo, warto również wspomnieć tutaj o 'fotografii myśli' uprawianej przez takich artystów jak Dagaret lub Baraduc, którzy próbowali niewidzialne fale i emanacje uczynić widzialnymi, w dużej mierze naśladowując dopiero co odkryte promienie Röntgena. W 1908 wiedeński kompozytor Arnold Schönberg, jako pierwszy wyzwolił muzykę z tonalności, aby tym samym stworzyć całkowicie atonalną wolność harmoniczną. Erich Mendelson, eksperymentujący architekt wizjoner, stworzył nową metodę pozwalającą scalić jego

ekspresjonistyczna architekturę z nieliniarną, amelodyczną, asymetryczną, awangardową muzyką kontrapunktu. Natomiast rosyjski artysta Kazimierz Malewicz i jego kolega Wasyli Kandyński oraz holenderski artysta Piet Modrian odrzucili przekonanie, jakoby sztuka winna odzwierciedlać naturę. ci trzej artyści stali się ojcami dwudziestowiecznego malarstwa abstrakcyjnego, jednego z najważniejszych osiągnięć historii sztuki 20-tego wieku.

Sztuka rosyjskiej awangardy zawdzięczała oczywiście dużo, innowacjom sztuki zachodnio-europejskiej, które miały tak spektakularne konsekwencje w ostatnich latach XIX i wczesnych latach

5

znaczeniu w jakim był nim Kazimierz Malewicz. Byli oni nieodłącznie związani z przedstawieniem świata obiektywnego.

Malewicz bardzo wcześnie, bo w 1913 roku, ukazał radykalizm, który wychodził daleko poza koncepcje sztuki tradycyjnej: 'Byliśmy pierwszymi, którzy powiedzieli, że w celu przedstawienia tego co nowe i przyszłe, potrzebne są zupełnie NOWE światy i relacje między tymi światami.'

Suprematyzm, tak samo jak konstruktywizm, był w swoich korzeniach i w swoim dalszym rozwoju całkowicie rosyjski. Jednym z następstw okresu estetyki konstruktywizmu było skupienie twórczej uwagi, za pomocą konstruktywistycznej techniki postrzegania

7

XX wieku - konsekwencje takie, jak poprzednicy impresjonistów, Claud Monet, jak również malarstwo postimpresjonistyczne, Cezanne, Gauguin, Van Gogh i Seurat, fowizm Matisse'a i Deraina, francuski kubizm Picassa i Braque'a oraz włoski futuryzm Marinettiego, Boccacioniego i Balla.

Kluczem do osiągnięć rosyjskiej awangardy był sam sposób rozumienia sztuki abstrakcyjnej. Abstrakcja nie była postrzegana jako 'modernistyczny wstrząs', lecz jako szeroko pojęta interakcja z kosmosem. Takie rozumienie nie przemawiało do paryskich twórców fowizmu lub kubizmu - byli mu wręcz zdecydowanie przeciwni. Ani Picasso, ani Matisse nigdy nie byli artystami abstrakcyjnymi w tym

6

estetyki przedmiotów, nie na biernych aspektach wywiedzionych z analizy formalnej, lecz wykraczając poza nią, na strukturze przedmiotów prostych, wolnych od eksperymentów technik formalnych.

Określenie 'konstruktywizm' nie zostało stworzone przez artystów, lecz ukute przez krytyków i pisarzy, bowiem aż do lat 20-tych nie było 'konstruktywistów'. Wszystkich rosyjskich artystów nazywano, od rosyjskiego określenia *prostojenia*, 'konstruktorami'. Tożsamość artystyczna nie wywodziła się bowiem z bohemy, lecz wzorowana była raczej na naukowcach, technikach lub architektach.

W miejsce tradycyjnych czynności obróbki rzeźbiarskiej, takich jak 'snycerstwo', konstruktywiści zajmowali się budowaniem

8

obiektów, inżynieria lub eksploracja przestrzeni.

W 1915 roku w Piotrogradzie nastąpił ważny moment w historii sztuki. Malewicz, w swej wystawie „0,10“, zadziwił publiczność swoją wystawą 39 abstrakcyjnych, suprematystycznych obrazów pokazujących kształty geometryczne na białym tle, pomiędzy nimi ów słynny Czarny Kwadrat. Dla Malewicza był to szczyt niereprezentatywnej sztuki, były to narodziny Suprematyzmu. Czarny Kwadrat był uczczeniem idei suprematystycznej w jej najczystszej formie kształcie. „Wewnątrz siebie czułem tylko noc i właśnie wtedy poczęła się we mnie nowa sztuka, którą nazywałem suprematyzmem” - tak mówił Malewicz. Ta sztuka wchłonęła w siebie wszystkie kolory

tęczy, a z niej mogły wyłaniać się wszystkie możliwe formy geometryczne i wszystkie możliwe konstelacje. Malewicz nie miał intencji tworzenia ornamentów, lecz chciał wyrazić odczucie rytmu. Krzyż, koło, prostokąt zostały stworzone poprzez obracanie, rozszczepianie, i nakładanie na siebie wyobrażenia; są to pojęcia pochodzące z wyższego wymiaru opartego na analizie czwartego wymiaru formy. Malewicz uważał, że sztuka transcenduje religię i że Suprematyzm jest najbardziej duchową i najczystsza formą sztuki.

Przekład z oryginału angielskiego i pomysły na czcionkę o zmiennym wymiarze: Wiktor Gonet
gonet@klio.umcs.lublin.pl (+48) 501 170120